

Úvod do morfologie (形態論)

I. Morfologie: „gramatika slov“

- co je to slovo? - nejmenší útvar schopný stát samostatně (Nitta: 2009) ⇒ schopný tvořit jednoslovnou větu

やました せいと むかしはなし よ
山下さんは生徒たちに昔話を読みました。

⇒ slova:

⇒ skládají se z morfémů, které nesou lexikální nebo gramatické významy

⇒ morfologie = ohýbání, slovtvorba

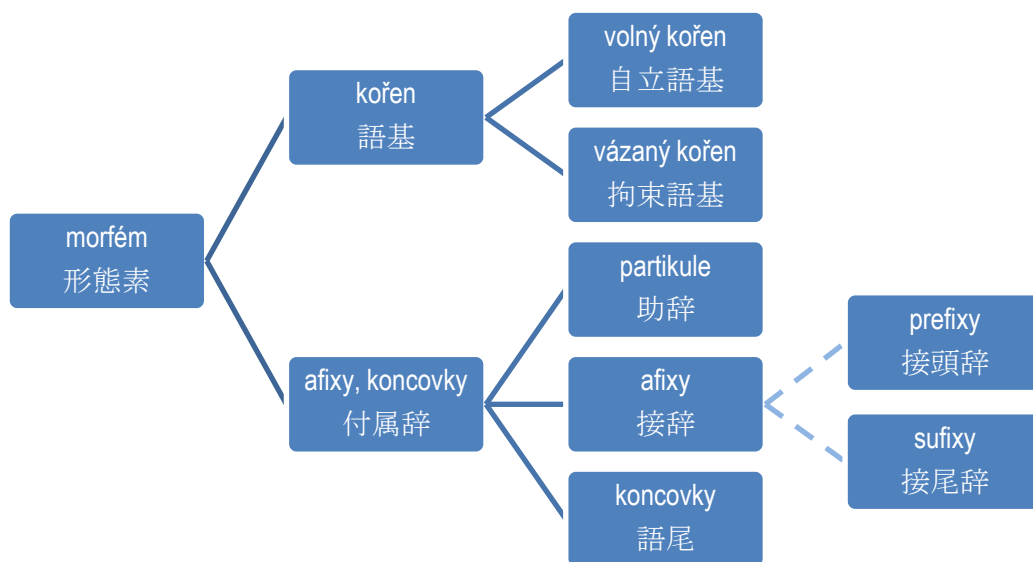
- morfém 形態素: nejmenší jazyková jednotka nesoucí význam:

/morfém/ [morf, alomorf] /形態素船/ [形態、異形態]

/船/: [舟、船人、釣り船] /過去/: [～た、だ]

- paradigmatické (系列関係), syntagmatické vztahy (総合関係)

- druhy morfémů?: やました せいと むかしはなし よ
山下さんは生徒たちに昔話を読みました

Nitta (2009)

??? Rozdělte na morfémy a určete jejich druhy:

1) MÁME RÁDI JAPONŠTINU.

2) お名前は何ですか。どちらから来ましたか。

3) 重さ、正確的、ごみだらけ、運転手、全世界、言語学

II. Ohýbání

- týká se predikativů (slovesa, přídavná jména, spona)

- japonská školní gramatika tradičně pracuje s pojmem časovatelný sufix, což je vlastně sufix + koncovka

např.:

kořen	sufix(y)	koncovka	kořen	sufix(y)	koncovka
たべ		た	おもしろ	かつ	た
たべ	なかつ	た	おもしろ	くなかつ	た
たべ	まし	た			
たべ	ませんでし	た			

- rozdíl mezi koncovkami a sufixy: 1)

2)

- pokud přijmeme definici slova jako nejmenší jednotky schopné stát samostatně, pak je také vázání partikulami podstatnými jmény ohýbání (Suzuki: 1982)

III. Slovtvorba

II. 1 Odvozování 派生 (はせい) = tvoření nových slov připojováním afixu/ů na kořen

kořen	+	přípona
学生		らしい

Afixy: mění slovní druh (gramatické): ~み、~性、~らしい、~まる、~やすい、~0、...

mění význam 前~、~学、~代、~屋、新~

mění stylistiku ご~、お~

??? Určete kořen a afix a u jednotlivých afixů jejich význam:

AFIX	DRUH AFIXU	PŘÍKLADY
		お箸、お勉強、お皿
		高さ、静かさ、広さ
		コンピューター化、高齢化、温暖化
		第一、第二、第三
		全学年、全人口、全世界
		健康的、理想的、最終的

Afixy mají různý stupeň produktivity :

「~柄」	X	「~化」
「~お」	X	「~ら」

II. 2 Skládání ふくごう 複合 = tvoření nových slov spojením dvou a více slovních kořenů či slov

A) Souřadné spojení しろくろ よ か たてよこ
白黒、読み書き、縦横

B) Podřadné spojení じゆうせき こころづよ いろえんびつ
自由席、心強い、色鉛筆

C) Reduplikace ひとびと はなばな いえいえ
人々、花々、家々

Odvozování a skládání se často týká fonetická úprava (neznělá souhláska-znělá souhláska) morfému na švu slova:

いっぽん くだ ざか やまざくら はいざら
一本、下り坂、山桜、灰皿、...

Slova čínského původu složena z vázaných autosémantických morfémů かんご 漢語 a slova vytvořená v Japonsku podle jejich vzoru わせいかんご 和製漢語 mohou být analyzována:

- 1) jako jeden nedělitelný kořen すうがく 数学 není složenina (do ふくご 複合語 se **běžně neřadí**)
- 2) jako spojení dvou vázaných morfémů すうがく 数学 je složenina

II. 3. Zkracování しょうりやく 省略

ひんしつほしょう ひんしょう
品質保証 → 品証
とくべつきゅうこう とつきゅう
特別急行 → 特急
しゅうしょくかつどう しゅうかつ
就職活動 → 就活

II. 4. Přejímání しゃくようご 借用語

しゃくようご 借用語 X がいらいご 外来語

- přejatá slova pocíťovaná jako domácí : うめ うま 梅、馬、いくら、ししゃも、らっこ
- specifický způsob zápisu

- z portugalsťiny: パン、ブランコ、たばこ、カルタ、カップ、てんぷら
- z němčiny: リュック、アイゼン、レントゲン、カルテ、ソーセージ
- z holandsťiny: おてんば、オルゴール、ガス、かばん、ガラス、コップ、ダンス、ピール
- z italsťiny: フィナーレ、フェルマータ、チェロ
- z kambodžťiny: カボチャ、キセル
- z angličťiny: ???
- z češťiny: ???

??? Čím se zabývá morfologie? Co je to morfém a jaké druhy morfémů se v japonštině objevují? Jaké slovtvorné procesy se v japonštině používají, které jsou typické a proč?